

A játékvezetők és az edzők közötti verbális és nonverbális kommunikáció vizsgálata a labdarúgásban

Study on verbal and nonverbal communication between referees and coaches in football

Németh Gergely, Dolnegó Bálint

Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Sportmenedzsment Tanszék

Absztrakt: A tanulmány a labdarúgásban dolgozó edzők és játékvezetők közötti verbális, nonverbális kommunikációt, illetve a mosolyt, mint mimikai eszköz használatát vizsgálta. Az edzők és a játékvezetők a mérkőzésen elsődlegesen a negyedik játékvezetőn keresztül kommunikálnak. A kutatás célja, hogy megvizsgálja a két szakember (edző-játékvezető) közötti kommunikációs kapcsolatot a játéktéren, amelyhez vizsgálati módszerként előre meghatározott kérdések alapján történő fókuszcsoporthoz interjút használtunk. A kutatásunkban kiderült, hogy a szakemberek közötti interakció a játékvezető mérkőzés közben meghozott döntéseitől és az edzővel való viselkedésétől függ. Az interjúk eredményei alapján azt találtuk, hogy az edzők, a játékvezetői döntésekre reagálnak, ellentétben a játékvezetőkkel, akik nem reagálhatnak az esetleges edzői utasításokra. Az edzők véleménye alapján a játékvezetőknek, tisztában kell lenni azzal, hogy hogyan és mennyire kell részt vennie egy interakcióban. A játékvezetők véleménye alapján, az edzők kommunikációja fontos tényezője a mérkőzés menedzselésének és a játék szellemiségének megőrzésének. A vizsgálat eredményeként, a játékvezetők verbális kommunikációjában, kiemelten fontos szerepe van a hangsúlynak, a szakkifejezéseknek és a racionális érvelésnek. Az edzők verbális kommunikációjában a nyomásgyakorlásnak, a befolyásolási kísérletnek és a biztatásnak. A mosolygást a játékvezetők a cinizmus kifejezésére használják, azonban ez nem gyakori és nem tudatos. Az edzők akkor használják, amikor nem akarják kifejezni őszinte véleményüket és inkább egy mosolygással zárják le az adott kommunikációs vitát. A kapott eredményekből arra a következtetésre jutottunk, hogy az edzők és a játékvezetők kommunikációs kapcsolatának fejlődéséhez szükséges a megfelelő verbális és nonverbális kommunikáció elsajátítása. A tanulmány segítségével, az edzők és a játékvezetők közötti kommunikációt próbáljuk pozitív irányba formálni, ezáltal segítve a labdarúgásban végzett munkájukat.

Kulcsszavak: játékvezető, edző, kommunikáció, labdarúgás

Abstract: The study examined verbal and nonverbal communication between football coaches and referees, as well as the use of smiles as a mimicry tool. During the match, coaches and referees primarily communicate through the fourth referee. The purpose of the research is to examine the communication relationship between two professionals (coach-referee) on the playing field, for which a focus group interview based on predetermined questions was used as an investigation method. Our research revealed that the interaction between professionals depend on the referee's decisions made during the match and his behaviour with the coach. Based on the results of the interviews, we found that coaches react to the referee's decisions, in contrast to the referees, who cannot react to any coaching instructions. Based on the opinions of coaches, referees should be aware of how and to what extent they should be involved in an interaction. Based on the opinion of the referees, the communication of coaches is an important factor in managing the match and preserving the spirit of the game. As a result of the investigation, tone of the voice, technical terms and logical reasoning play a particularly important role in the verbal communication of referees. In the verbal communication of coaches, pressure, influence

and encouragement are used by referees to express cynicism, but this is not common and not conscious. Coaches use it when they don't want to express their honest opinion and prefer to end the given communication discussion with a smile. From the obtained results, we came to the conclusion that the development of the communication relationship between coaches and referees requires the acquisition of appropriate verbal and nonverbal communication. With the help of this study, we are trying to shape the communication between coaches and referees in a positive direction, thereby helping their work in football.

Keywords: referee, coach, communication, football

.....

Bevezetés

A játékvezetők és az edzők közötti információcsere fontos szempont a futballmérkőzéseken. Ebben a két kispad között elhelyezkedő negyedik játékvezető nyújt segítséget, aki összekötőként működik a két csapat és a játékvezetők között. Az edzők jellemzően a mérkőzés alatt tudnak beszélni a tartalék játékvezetővel, hogy kifejezzék aggodalmukat, vagy felvilágosítást kérjenek bizonyos ítéletekről. Ezenkívül, az edző tájékoztatja a felezővonalnál lévő játékvezetőt, ha cserét kíván végrehajtani. A játékvezetők az edzőkkel is kommunikálhatnak, általában a negyedik játékvezetőn keresztül, hogy átadják a fontos információkat, vagy megvitassák a mérkőzés során felmerülő problémákat. Ez magában foglalhatja az edző figyelmeztetését a sportszerűtlen magatartása miatt, vagy egy sérült játékoskal kapcsolatos kérdések megvitatását (*The International Football Association Board, 2024*).

A játékvezetőkkel kapcsolatos kutatások arra a megállapításra jutottak, hogy a sokoldalúan felkészült labdarúgó játékvezető egyik alapkritériuma a megfelelő hatékonyságú verbális, illetve nem verbális kommunikáció, mint például a már visszavonult Pierluigi Collina, aki ezt pályafutása során kitűnően használta. A hazai sportszakemberek egyre jobban kezdik felismerni ennek a készség a fontosságát, amit a játékvezetők felkészítése során előadásokkal nyomatékosítanak, illetve Soós (2022), játékvezetőkéről szóló könyvében is találunk erről hasznos információkat. Több nemzetközi tanulmány készült, ami a játékvezető azon kommunikációs tevékenységét vizsgálja, amelyet az edzővel (Rosenow, 2004), a játékosokkal (Goodlander, 2004; Meersman, 2000; Vautrot, 2000) a játékvezető asszisztensekkel (Walter, 2003) és a labdarúgó mérkőzést segítő technikai személyzettel (Cei, 2001; Ring, 2001; Schwartz, 2002; Bartha, 2006) folytat.

A kommunikáció és a játékmenedzsment nélkülözhetetlen a sikeres játékvezetéshez (Mascarenhas, Collins, és Mortimer, 2005). A legtöbb játékvezetéshez fűződő kutatás viszont inkább fizikai és pszichológiai tényezőkre összpontosít. A labdarúgásban a játékvezetők teljesítményének az egyik legkritikusabb eleme a döntéshozataluk pontossága (Dosseville, Laborde és Bernier, 2012). Ezt befolyásolják a különböző kommunikációs jelek tudatos használata és a játékvezető egyedi személyisége is (Simmons, 2010).

A játékvezetők döntéseikkel elősegítik a fair, tiszta játékot mely a labdarúgás érdeke. A játékvezetőknek felkészültnek és tudatosnak kell lennie, hogy az egyes szituációk során, mennyire kell részt vennie az interakciókban. Ezeknek az eszközöknek a játékosok és az edzők számára is egyértelműnek kell lennie, így kialakítva bennük a bizalmat és a tiszteletteljességet. MacMahon és társai megállapították, hogy az effektív kommunikáció, a mérkőzéseken előforduló legtöbb játékhelyzetben, jobban elérheti a célját, mint maga az ítélet. (MacMahon, Mascarenhas, Plessner és Pizzera, 2015) Egy tanulmány kimutatta, hogy a játékosok és az edzők a mérkőzés során igazságosabbnak vélték azokat a játékvezetőket, akik higgadt stílusban, tömör magyarázattal közlik az ítéleteiket (Simmons, 2010). Ezek a döntési kommunikációra fókuszáló tanulmányok azt jelzik, hogy a kommunikációs stílus befolyásolja a játékos és az edző észleléseit és válaszait, különös tekintettel a negatív döntésekre. A döntési kommunikáció a meccs kulcs-pillanataiban történik, amikor az érzelmek egyre fokozódnak, és ez beindítója lehet a játékosok, edzők és nézők negatív reakcióinak (Mellick, Bull, Laugharne és Flem, 2005; Simmons, 2010, 2011). A korábbi kutatások eredményei általában kiemelik, hogy a játékvezetők higgadtságot és magabiztosságot közvetítő kommunikációja nagyon fontos a mérkőzések alatt (Mellick és mtsai, 2005; Simmons, 2011).

Az edzők vonatkoztatásában is készült kutatás, ami szorosan kapcsolódik a játékvezetők kommunikációjához. Ebben a kutatók azt vizsgálták, hogy a különböző MLSZ vagy UEFA edzői licencek birtokában lévő edzők milyen szintű szabályismerettel rendelkeznek, illetve azok az edzők, akik elvégezték a játékvezetői tanfolyamot, jobban ismerik-e a szabályokat (Dolnegó és Bartha, 2012). A vizsgálat bebizonyította, hogy a magasabb kategóriájú edzők jobban teljesítenek a játékszabályismereti teszten, mint az alacsonyabb licence-szel rendelkező kollégák. Ez abból adódik, hogy a Magyar Labdarúgó Szövetség az A licence-es edzői végzettséget játékvezetői vizsgához köti.

Jelen vizsgálat célja, hogy megvizsgálja a két szakember (edző-játékvezető) közötti kommunikációs kapcsolatot a játéktéren. Simmons (2006) tanulmányának mintáját követve, az interjúk során, arra a kérdésre kerestük a választ, hogy az alanyok szerint milyen kommunikációs stratégiákat és technikákat alkalmaznak a sikeres játékvezetők, és ezt összekapcsolva milyen befolyása lehet a játékvezetők verbális és nonverbális kommunikációjának az edzőkre a mérkőzés során. Külön vizsgáltuk, hogy vajon a mosolygás milyen hatást vált ki az edzőkből? A kutatásunk fő részeit meghatározó kérdéseket e tanulmány alapján tettük fel, amelyben a játékvezetőknek és az edzőknek is készítettünk egy kérdéssort.

Hipotézisek:

- H1: Feltételezzük, hogy ha az edző verbálisan negatív nyomást gyakorol a játékvezetőre, akkor a játékvezetőnek megváltozik a viselkedése és kommunikációja is az edzővel szemben.
- H2: Feltételezzük, hogy a játékvezetők háttérzettségét és nyugodtságot kifejező nonverbális kommunikációja pozitívan befolyásolja az edzők mérkőzés során kialakuló kommunikációját.
- H3: Feltételezzük, hogy a játékvezető mosolygása pozitív nonverbális eszköz az edzőkkel való kommunikációban.

Anyag és módszer

A kutatáshoz fókuszcsoporthoz interjút készítettünk. A kutatás ezen részében összesen tíz játékvezető és öt edző vett részt. A vizsgálati alanyokat három, öt fős fókuszcsoporthoz osztottuk az adatfelvétel során annak érdekében, hogy a kis létszámú zajló szakmai beszélgetések hatékonyabbá tegyék

az adatfelvételt. A játékvezetők és az edzők számára külön kérdéssort készítettünk. Az első három kérdésnek tartalma azonos volt, majd a további kérdések a két csoport szakterületére specializálódtak felvetések voltak. A két szakmacsoport megkérdezése azt szolgálta, hogy a kutatási eredmény jobban leképezze a játékvezetők és az edzők közötti kommunikációs probléma jellemzőit.

A fókuszcsoporthoz interjúkat közel másfél órát vettek igénybe. Az alanyok kellőképpen kommunikatívok és nyíltak voltak a témával kapcsolatban. Amennyiben esetlegesen eltértek a megadott kérdéstől és annak lényegi részétől, egyszerű kérdésekkel irányítva a beszélgetést tereltük vissza az adott témára őket. Az első két fókuszcsoporthoz a játékvezetők vettek részt. Mindkét alkalommal előre leegyeztetett helyszínen, kerekasztal beszélgetést folytattunk. A játékvezető kollégák nagyon interaktívok és nyíltak voltak a témával kapcsolatban. A fókuszcsoporthoz interjúkat kezdetén ismertettük a verbális és a nonverbális kommunikáció fogalmát, melyet a játékvezetés során előforduló szituációkból egészítettünk ki saját kutatások és személyes tapasztalatok alapján. A kérdéseket egyesével tettük fel és ezekre különböző sorrendben válaszoltak. Az első négy kérdésre szinte azonnali válaszokat kaptunk. Az interjúk második felében feltett kérdések mindkét alkalommal jobban elgondolkodtatták a játékvezető kollégákat. A kérdés elhangzását követően példával segítettük a válaszadást. A játékvezető kollégákkal való interjúkat szakmailag nagyon hasznosak voltak számunkra és úgy tűnt, hogy a résztvevők számára is. Az edzőkkel készített interjúkat ugyanezen séma alapján bonyolítottuk le. Előre leegyeztetett helyszínen több mint egyórás szakmailag kifejezetten magas színvonalú beszélgetést folytattunk. Az edző kollégák esetében is, a kérdések második felénél alakult ki szakmai vita, melyet a labdarúgásban eddig szerzett tapasztalataik alapján próbáltak megválaszolni. A beszélgetés végére azonban itt is sikerült az elmondottakat összegezni és pozitív gondolatokkal zárni az eseményt. A kollégák egyetértettek azzal, hogy az ilyen fajta szakmai, irányított beszélgetés nagyon hasznos lehetne az edzői társadalom számára.

Eredmények

A játékvezetők kommunikációs eszközei

A vizsgálat egyik eredményeként, a játékvezetők verbális kommunikációjában, kiemelten fontos

szerepe van a hangsúlynak, a szakkifejezéseknek és a racionális érvelésnek. Az edzők verbális kommunikációjában pedig a nyomás gyakorlásnak, a befolyásolási kísérletnek és adott esetben a biztatásnak. A játékvezetőknek készség szinten az adott játékhelyzetnek megfelelően kell alkalmazniuk, a verbális és a nonverbális kommunikáció eszközeit (1. táblázat *Játékvezetői kommunikációs eszközök összegzése az interjúk alapján*). Ezzel tudja a leghatékonyabban elősegíteni a folyamatos játékot. A játékvezetők és az edzők közötti kommunikáció a labdarúgó mérkőzés egyik alappillére.

A beszélgetésekből egyértelműen kiderült, hogy a kommunikáció szempontjából a mérkőzéseken a verbális kommunikáció jelenik meg a legtöbbször. A játékvezetők a kéréssel, felszólítással, utasítással és az ész érveléssel élnek a legtöbbször az edzőkkel szemben. Véleményük és tapasztalataik alapján az érthető, nem kapkodó, nyugalmat kifejező beszéd és a határozottságot sugalló, magabiztos testbeszéd összességének van a legnagyobb hatása a játéktérre. Ezeket a verbális és nonverbális eszközöket próbálják érvényesíteni, a tisztelet megadása mellett úgy, hogy egyenlő félként kezeljék az edzőket.

1. táblázat Játékvezetői kommunikációs eszközök összegzése az interjúk alapján (saját szerkesztés)

Verbális kommunikáció	Nonverbális kommunikáció	Mosoly (mimikai eszköz)
Prevenció	Mimika, tekintet, szemkontaktus	Cinizmus
Hangsúly, hanglejtés	Testbeszéd	Érzelmi kirohanás enyhítése
Határozott kommunikáció	Kézzel-karral való jelzések	Segítő szándék
Szakkifejezések	Fizikai távolság	Partneri viszony kialakítása
Racionális érvelés	Síp, Lapok	Humoros esemény

Az edzők kommunikációs eszközei

Az edzők verbális kommunikációjának leggyakrabban előforduló eszköze a kérdésfeltevés a tartalék játékvezető, az egyes számú asszisztens vagy éppen a játékvezető felé. (2. táblázat *Edzői kommunikációs eszközök összegzése az interjúk alapján*). A mérkőzés során több esetben is pozitív vagy negatív verbális megerősítéssel próbálnak nyomást helyezni a játékvezetőkre. Kiemelik, hogy a játékvezető a mérkőzés során alkalmazza a kölcsönös tiszteleten alapuló társalgást. Számukra a játékvezető kommunikációja legyen egyszerű, határozott és partneri. Nonverbális eszközként a nyugodtságot kifejező testbeszédet tartják a leghatékonyabbnak, amellyel a határozottság is párosul.

Tapasztalataik alapján negatív jellemzőként említik meg, ha a bíró verbális kommunikációja magyarázkodó és nem szakmai érveken alapuló, illetve test beszéde unottságot vagy idegességet sugárzó. Az interjúk alapján, az edzők és a játékvezetők közötti megfelelő kommunikáció leginkább a játékvezető kommunikációjától, mérkőzés közben meghozott döntéseitől és nem utolsó sorban az edzővel való viselkedésétől függ. Azért jutottunk erre a következtetésre, mert ahogyan az interjúk során is kiderült, a mérkőzések alatt az edzők első sorban a játékvezetői döntésekre reagálnak. Ellenkéntben a játékvezetőkkal, akik nem reagálhatnak az esetleges edzői utasításokra, taktikai változtatásokra, cserékre. Ez is a labdarúgás része.

2. táblázat Edzői kommunikációs eszközök összegzése az interjúk alapján (saját szerkesztés)

Verbális kommunikáció	Nonverbális kommunikáció	Mosoly (mimikai eszköz)
Nyomás gyakorlás	Testbeszéd	Cinizmus
Befolyásolási kísérlet	Kézzel-karral való jelzések	Bírói tévedés
Biztatás	Fizikai távolság	Meggyőzés
Racionális érvelés	Mimika, szemkontaktus	Humoros esemény

A játékvezetők verbális és nonverbális kommunikációja

A legtöbb esetben a játékvezetők és az edzők közötti kommunikáció függ a játékvezető teljesítményétől. Ennek egyik legmeghatározóbb eleme a magabiztos és határozott viselkedés, a verbális, és nonverbális kommunikáció, tudatos, megfelelő időben történő gyakorlati alkalmazása.

A játékvezetők véleménye alapján, kijelenthetjük, hogy az edzők kommunikációja fontos tényezője a mérkőzés menedzselésének. A legtöbb esetben az edzők negatív verbális kommunikációja a játékvezető felé, kihat a játékosokra is ezáltal a bírók nehezebb fogják kezelni a pályán lévő sportolókat. Ebben az esetben sérül a labdarúgás és a fair play szelleme és nem lesz élvezhető és tiszta a játék. A pályán kívülről irányító szakembereknek ismerniük kell a futballhoz kötődő viselkedési normákat, melyhez hozzátartozik a megfelelő

verbális és nonverbális kommunikáció. Verbális kommunikációként a szakmai érveken alapuló kérdés-feltétel teljesen elfogadott. A játékvezetők – kellő szakmaisággal és határozottsággal –, ezekre a kérdésekre választ tudnak adni. (3. táblázat *A játékvezetők által megfogalmazott edzői kommunikációk a játékvezetőkkel szemben*) Ha az edző pozitívan, nyugodtan és higgadtan kommunikál a játékvezetővel a mérkőzés folyamán, az ugyanúgy kihat a játékosokra is. A mérkőzésen kevesebb lesz a játékosok és a játékvezető közötti interakció, ezzel elősegítve a tiszta fair play-en alapuló, élvezhető futball mérkőzéseket.

Az edzők kézzel való legyintését, újjal való mutogatását és a karok tárogatását a játékvezetők negatív nonverbális kommunikációnak érzékelik. Ez befolyásolja az edzőkkel való kommunikációt a mérkőzés során. Ezek elkerülése viszont pozitív következményekkel jár.

3. táblázat A játékvezetők által megfogalmazott edzői kommunikációk a játékvezetőkkel szemben (saját szerkesztés)

Verbális kommunikáció	Nonverbális kommunikáció
Szakmai érvelés	Nyugodt testbeszéd
Kérdésfeltétel	Kézzel-karral való jelzések elhanyagolása
Nyugodt, higgadt kommunikáció	Fizikai távolság megtartása
Megfelelő hangsúly, hangnem	Szemkontaktus

Az edzők részéről elvárt kommunikációs eszközök

Az edzők véleménye alapján a játékvezetőknek, a mérkőzés során, tisztában kell lenniük azzal, hogy hogyan és mennyire kell részt vennie az adott interakcióban. A verbális, és nonverbális kommunikációs eszközöket használva, minden játékterületben törekednie kell az edző határozott, szakmai érvekkel alátámasztott minimális, de minőségi tájékoztatására. Az edzőkkel való kommunikációs során a hangnem, hanglejtés és a hangsúly kiemelt fontosságú. A mérkőzés folyamán nem minden edző tart arra igényt, hogy a játékvezető megindokolja a döntését, ezért nagyon lényeges, hogy a játékvezetők a megfelelő időben tegyék meg ezeket a tájékoztatásokat. A sok beszéd vagy a magyarázkodás bizonytalanságot kelt

az edzőkben és játékosokban egyaránt. A csapatot irányító személy számára kiemelten fontos, hogy a játékvezetők kommunikációja a kölcsönös tiszteleten alapuljon, amely kellőképpen nyitott, szakmailag hiteles és partneri legyen. A nonverbális kommunikáció vonatkoztatásában az edzőkkel készített interjúk alapján, arra a következtetésre jutottunk, hogy a játékvezetőnek, a mérkőzés során testbeszédével határozottságot kell mutatnia. Megfelelő mértékben kell tartania a fizikai távolságot a játékosoktól és az edzőktől egyaránt. Az edzőkkel való kommunikáció során fontos tényező a szemkontaktus felvétele és megtartása is. A megfelelő kéz és karjelzéseket használva az edzők elismerik, mint a mérkőzést vezető személyt. (4. táblázat *Az edzők által megfogalmazott kommunikációk az edzőkkel szemben*)

4. táblázat Az edzők által megfogalmazott játékvezetői kommunikáció az edzőkkel szemben (saját szerkesztés)

Verbális kommunikáció	Nonverbális kommunikáció
Minimális interakció	Határozott testbeszéd
Nyugodt, higgadt kommunikáció	Kézzel-karral való határozott jelzések
Megfelelő hangsúly, hangnem	Fizikai távolság megtartása
Kölcsönös tisztelet megadása	Szemkontaktus

Az eredmények tükrében első hipotézisünk a szakirodalmi, és a primer mély, fókuszcsoportban történő interjúztatásaink eredményei alapján helytálló. A játékvezetők a kézzel való legyintést, újjal való mutogatást és a karok tárogatását az edzőktől negatív nonverbális kommunikációnak érzékelik. Ezáltal a játékvezető kevésbé lesz empátikus az edzővel való verbális kommunikáció során. Ez nem segíti a fair play szellemét a mérkőzés során és negatív érzelmeket válthat ki a játékosokból és a nézőkből egyaránt. Ha az edző verbálisan negatív nyomást gyakorol a játékvezetőre, akkor annak negatív hatása van az edzőkkel szembeni esetleges interakció során abban az esetben, ha a csapat irányításáért felelős személy vitatna egy játékvezetői döntést.

A szakirodalmi kutatásaink és a fókuszcsoportos interjúk készítése alapján ezt a hipotézist elfogadjuk. A játékvezetőknek, a mérkőzés alatt, magabiztosságot kifejező testhelyzetben kell lennie, amelynek határozottságot is kell mutatnia. Ehhez szorosan kapcsolódik a megfelelő kéz és karjelzések használata. Ezeket az edzők felismerik, és ezáltal elfogadják a bírót, mint a mérkőzést vezető személyt, így a döntéseit is kevésbé vagy egyáltalán nem vitatják. Ezáltal az edzők vagy nem is kommunikálnak a játékvezetővel, vagy ha mégis akkor azt a megfelelő módon teszik. Ez pozitív hatással van a mérkőzés során kialakuló edzői kommunikációra.

A harmadik hipotézisünket a kapott eredmények tükrében elvetjük. A mosolygást a játékvezetők többsége nem használja tudatos nonverbális eszközként egy-két kivételtől, eltekintve. Ez inkább, mint a cinizmus kifejezésére jelenik meg a játéktéren. Az edzők vonatkoztatásában pedig, nagyon kevés az a mérkőzés során előforduló eset, amikor a játékvezető mosolygását megfelelő módon értelmezik a szakemberek. Az edzők is akkor

használgják, amikor nem akarják kifejezni őszinte véleményüket és inkább egy mosollyal zárják le az adott kommunikációs vitát.

Összefoglalás

A labdarúgás külső szemlélőnek, talán a világ egyik legegyszerűbb sportága, hiszen nem kell más hozzá csak egy labda és egy társ. Ezért is a világ egyik legnépszerűbb játéka. Azonban annak, aki e sokak által kedvelt labdajátékban dolgozik, egyáltalán nem egyszerű a feladata. A futballon belül több szakma is megtalálható, ezek közül választottuk az edzői és játékvezetői hivatást. Mindkét szakembernek a labdarúgáson belül elengedhetetlen fontosságú a kommunikáció. Tapasztalataink alapján azonban a kettőjük kapcsolata a játéktéren nem minden esetben viszi előre a játékot. Az eredmény mindkét fél részéről azt mutatja, hogy azok a jellemzők, mint például a higgadság, nyugodtság, határozottság, kölcsönös tisztelet és a megfelelő szintű szakmai tudás, elengedhetetlen tényezői a közös kommunikációjuknak.

Következtetések

Arra a következtetésre is jutottunk, hogy a labdarúgás fejlődése céljából ezeket a tulajdonságokat és készségeket mindkét fél számára fejleszteni szükséges. Ehhez kell az egyén belső motivációja, hogy megtalálja azokat a kommunikációs eszközöket, melyekben fejlődni szeretne. Szükséges a külső támogatás, segítség nyújtás is, a szövetségek, bizottságok részéről, hogy ezeket az edzők és a játékvezetők közösen, szervezett körülmények között, egy meghatározott struktúra alapján sajátíthassák el. Meglátásunk szerint lehetőséget kell biztosítani mindkét fél számára, hogy megoszthassák tapasztalataikat egymással, használva a labdarúgás

szaknyelvét és ezáltal a mai modern labdarúgás érdekeit szolgálva fejlődjenek, hiszen minden labdarúgásban érintett résztvevő érdeke, hogy a sportág a fair playről és a játékosok általi kiváló játékhelyzet megoldásokról szóljon.

Irodalomjegyzék

1. Bartha Csaba. (2006): *A játékvezető szakmai teljesítménye és szerepvállalása a mai labdarúgásban*. Doktori Értekezés: Semmelweis Egyetem, Budapest.
2. Cei, A. (2001): The intelligence in refereeing. *Movimento*, 17. 3, 18-21.
3. Dolnegó, B., Bartha, C. (2012): A labdarúgó edzők játékszabály-ismeretének összehasonlító vizsgálata. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 13. 52, 9-11.
4. Dosseville, F, Laborde, S, Bernier, M. (2012): Athletes' expectations with regard to officiating competence. *European Journal of Sport Science*. 448-455.
5. Goodlander, B. (2004): Ceremonial versus quick free kicks. *Referee* 29.7, 63-66.
6. MacMahon, Mascarenhas D, Plessner H, Pizzera A. (2015): Science and Practice. *Sports Officials and Officiating* 73-95.
7. Mascarenhas, Collins, D., Mortimer, P. (2005): Elite refereeing performance: Developing a model for sport science support. *The Sport Psychologist*, 19. 4, 364-379.
8. Meersman, J. (2000): Communication with players. *Referee*, 25. 8, 54-58.
9. Mellick, M. C., Bull, P. E., Laugharne, E. J., Flem. (2005): Identifying best practice for referee decision communication in Association and Rugby Union Football A microanalytic approach. *Football Studies*, 8. 42-57.
10. Ring, T. (2001): How's your communication? *Football Referee* 7. 17-19.
11. Rosenow, P. (2004). What to say to coaches and when: guidelines on your communication with coaches *Referee*, 29. 7, 68-71.
12. Simmons, P. (2011): Competent, dependable and respectful: Football refereeing as a model for communicating fairness. *Ethical Space: The International Journal of Communication Ethics*, 8.33-42.
13. Simmons (2006): Tackling abuse of officials attitudes and communication skills of experienced football referees. Empowerment, Creativity and Innovation: Challenging Media and Communication *Australian Journal of Communication*, 1. 1-15.
14. Simmons (2010): Communicative displays as fairness heuristics: Strategic football referee communication. *Australian Journal of Communication*, 37, 1. 75-94.
15. The International Football Association Board (2024): Laws of the Game 2024/25. IFAB, Zürich.
16. Vautrot, M. (2000): Speaking body language. *FIFA Magazine*, 59. 29.
17. Walter, J. (2003): Assistants: speak up when you must. *Referee* 28. 9.35-36.